

Tập đoàn Điện lực Việt Nam (EVN)
Số 11 Cửa Bắc, Quận Ba Đình, Hà Nội
Ngày 26 tháng 5 năm 2014

Kính gửi Ông Phạm Lê Thanh- Tổng Giám đốc,

Trách nhiệm của Điện lực Việt Nam trong Bảo vệ Môi trường và Tôn trọng quyền con người đối với Đập Hạ Sesan 2 ở tỉnh Stung Treng

Chúng tôi là nhóm các tổ chức xã hội dân sự làm việc về các vấn đề môi trường và xã hội ở khu vực Mê Công. Chúng tôi được biết Điện lực Việt Nam (EVN) đang xây dựng đập Hạ Sesan 2 ở tỉnh Stung Treng, Campuchia cùng với Công ty TNHH Thủy điện Hạ Sesan 2, một dự án liên doanh giữa công ty Năng lượng quốc tế Hydrolancang Trung Quốc và Tập đoàn Hoàng gia Campuchia và các hoạt động xây dựng đã và đang được tiến hành. Cộng đồng địa phương dọc theo sông Sesan, Srepok và Sekong bị ảnh hưởng bởi dự án đập hạ Sesan 2, rất nhiều người trong số họ là người dân tộc thiểu số, hết sức quan tâm đến các tác động của dự án này đến đời sống và sinh kế của họ và đã tìm đến sự giúp đỡ từ phía chúng tôi. Cộng đồng cho rằng dự án cần phải được dừng ngay lập tức do các tác động tiềm tàng nghiêm trọng đến môi trường và các cộng đồng dân cư sinh sống dọc 3 con sông và lưu vực sông Mê Công ở Campuchia cũng như các nước láng giềng. Chúng tôi kèm theo một tuyên bố chung của các cộng đồng bị ảnh hưởng, tổng cộng 75.000 người.

Chúng tôi viết thư này kính đề nghị EVN tuân thủ các trách nhiệm pháp lý và đạo đức của mình đối với dự án Đập thủy điện hạ Sesan 2. Bức thư này nhằm nhấn mạnh các trách nhiệm của EVN và các bên liên quan khác theo luật quốc gia và quốc tế. Cho đến nay các đánh giá tác động môi trường và xã hội hiện còn rất hạn chế và chưa có đánh giá xuyên biên giới. Việc công bố thông tin và tính minh bạch liên quan đến con đập còn nhiều thiếu sót: rất ít hoặc không có thông tin tới cộng đồng bị ảnh hưởng và không có nỗ lực tham vấn hoặc có sự tham gia của cộng đồng trong quá trình ra quyết định.

Hạ Sesan 2 là con đập gây rất nhiều tranh cãi ở cấp khu vực và quốc tế bởi các tác động xuyên biên giới của nó. Chúng tôi e rằng nó có thể đe dọa ổn định khu vực. Các nghiên cứu khoa học gần đây cảnh báo các tác động môi trường và xã hội của đập hạ Sesan 2 có thể trở nên nghiêm trọng và rộng lớn, gây ra tổn thất nghiêm trọng tới các địa phương và cộng đồng ở Campuchia cũng như các nước láng giềng Lào, Thái Lan, và Việt Nam.

Với vai trò là nhà đầu tư đập hạ Sesan 2, chúng tôi kính đề nghị Tập đoàn điện lực Việt Nam xem xét đầy đủ các quan ngại xung quanh dự án này và các hệ quả đối với môi trường và cộng đồng. Các kết quả nghiên cứu và khuyến nghị của chúng tôi về vấn đề này được nêu dưới đây.

Đánh giá không đầy đủ về các tác động

Các nghiên cứu khoa học cảnh báo rằng các tác động của đập hạ Sesan 2 sẽ vượt xa so với những điều được nêu trong báo cáo Đánh giá Tác động Môi trường (EIA) và kế hoạch quản lý môi trường do EVN ủy nhiệm.¹ Chế độ thủy văn, sự di cư của cá và hệ sinh thái sông Sesan, Srepok và Sekong có mối liên quan mật thiết với sông Mekong và hồ Tonle Sap. Các nghiên cứu dự báo đập hạ Sesan 2 có thể dẫn đến việc giảm 9.3% sinh khối cá dọc lưu vực sông Mê Công, xấp xỉ 200.000 tấn cá/năm.² Lượng này tương đương với 200-360 ngàn đô la Mỹ, lớn hơn nhiều doanh thu hàng năm từ đập hạ Sesan 2.³ Con đập sẽ gây ra những thay đổi lớn về chế độ thủy văn của sông Mê Công và làm giảm lượng phù sa 6-8%,⁴ làm giảm độ màu mỡ của đất đai và sản xuất nông nghiệp tại các bãi bồi Mê Công và đồng bằng sông Cửu Long.

Cá là nguồn sinh kế thiết yếu của người dân Campuchia và là nguồn lương thực chủ yếu của các cộng đồng sinh sống dọc sông Sesan và Mê Công và hồ Tonle Sap.⁵ Sự suy giảm lớn về sản lượng cá sẽ gây ra các vấn đề về an ninh lương thực và sức khỏe, làm gia tăng tình trạng đói nghèo và suy dinh dưỡng. Việc mất đi nguồn thức ăn, chất đạm và các dưỡng chất thiết yếu, việc phá hủy đất đai màu mỡ, đất nông nghiệp, hệ sinh thái và tính đa dạng sinh học sẽ ảnh hưởng đến các cộng đồng ở Campuchia, đồng bằng sông Cửu Long của Việt Nam và thượng lưu sông Mê Công ở Lào và Thái Lan và có thể đe dọa an ninh lương thực của khu vực.

¹ Ziv, G.; Baran, E.; Nam, S.; Rodríguez-Iturbe, I.; & Levin-Simon A., (2012) 'Trading-off fish biodiversity, food security, and hydropower in the Mekong River Basin' Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America, 28 January 2012; Baird, I., (2009), 'Best Practices in Compensation and Resettlement for Large Dams: The case of the Lower Sesan 2 Hydropower Project in Northeastern Cambodia', The Rivers Coalition of Cambodia, Phnom Penh.

²Ziv et al (2012), supra note 1.

³ The above figures are calculated using \$1 - \$1.80 per kg first sale value, as utilized in the Strategic Environmental Assessment report commissioned by the Mekong River Commission: International Centre For Environmental Management (ICEM), Strategic Environmental Assessment of Hydropower on the Mekong Mainstream at 8 (2010), <http://www.mrcmekong.org/assets/Publications/Consultations/SEA-Hydropower/SEA-Main-Final-Report.pdf>.

⁴Ketelson, T., International Center for Environmental Management, cited in Vrieze, P, &ChhornC., "The Battle for the 3S Rivers." *The Cambodia Daily*, 10 September 2011.

⁵Fish are the primary form of protein in the diet of 75% of rural Cambodians: FAO. *National Fishery Sector Overview: Cambodia*. Food and Agriculture Organization of the United Nations, Mar. 2011; p.8.

Do báo cáo ĐTM hiện tại chỉ đánh giá các tác động của một vùng xung quanh khu vực đập nên nó không tuân thủ các quy định theo luật pháp Campuchia và các tiêu chuẩn thuộc luật môi trường Trung Quốc,⁶ về nghiên cứu các tác động tiềm tàng của dự án, đặc biệt là những dự án “có nguy cơ gây ảnh hưởng nghiêm trọng đến tài nguyên thiên nhiên, hệ sinh thái, sức khỏe và phúc lợi cộng đồng.”⁷ Chúng tôi chưa được biết có nghiên cứu ĐTM cập nhật nào do EVN hoặc công ty thủy điện hạ Sesan 2 tiến hành nhằm đảm bảo tính tuân thủ các quy định này.

Yêu cầu phải có đánh giá tác động xuyên biên giới

Bất chấp dự báo về các tác động xuyên biên giới của đập hạ Sesan 2, không có báo cáo ĐTM nào được tiến hành cũng như thông tin không được cung cấp cho chính phủ các nước láng giềng. Việc tiến hành các đánh giá như vậy có thể đảm bảo việc quản lý các tác động xã hội và môi trường tốt. Thêm vào đó, luật tập quán quốc tế và các thực tiễn quốc tế điển hình yêu cầu các tác động xuyên biên giới tiềm tàng cần phải được đánh giá và công bố.⁸ Tòa án Công lý quốc tế nhấn mạnh rằng “luật quốc tế chung yêu cầu cần phải tiến hành Đánh giá Tác động Môi trường khi có rủi ro do hoạt động kinh doanh dự kiến có thể gây ra tác động tiêu cực trong bối cảnh xuyên quốc gia, cụ thể đối với một nguồn tài nguyên chung.”⁹ Hiện có các điều ước quốc tế cung cấp hướng dẫn về các thực tiễn điển hình đối với các Đánh giá Tác động Môi trường liên quốc gia. Lấy ví dụ, Hiệp định “Espoo” quy định việc đánh giá các tác động xuyên biên giới trước khi phê duyệt một dự án và bao gồm các quy định về sự tham gia của cộng đồng và thông báo với các bên bị ảnh hưởng.¹⁰

Công bố thông tin và Tính minh bạch

Cả công ty thủy điện hạ Sesan 2 và EVN đều không cung cấp thông tin về các tác động của dự án và kế hoạch tái định cư tới các cộng đồng trong vùng dự án. Hơn thế nữa, hai công ty này cũng không cung cấp bất cứ thông tin nào hay tiến hành các tham vấn về tác động dự án với các cộng đồng bị ảnh hưởng ở Campuchia và các nước láng giềng. Trên thực tế, do những hạn chế của báo cáo ĐTM hiện tại nên không thể công bố thông tin chi tiết về các tác động của dự án hoặc tham vấn với các cộng đồng bị ảnh hưởng.

⁶Law on Environmental Impact Assessment (promulgated by the Standing Committee of the National People’s Congress., Oct. 28, 2002, effective Sept. 1, 2003) (P.R.C.), see Articles 4, 7, 10.

⁷Royal Government of Cambodia, *Subdecree on Environmental Impact Assessment Process*, No: 72. ANRK.BK, Phnom Penh, August 11, 1999, Article 8.

⁸ United Nations Conference on Environment and Development: Rio Declaration on Environment and Development, 14 June 1992, 31 I.L.M. 874, Article 19.

⁹*Pulp Mills on the River Uruguay*, (Argentina v. Uruguay), Provisional Measures, Order of 13 July 2006, I.C.J. Reports 2006, p. 113ICJ (2010), para. 204.

¹⁰ See Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context (Espoo Convention) (25 Feb. 1991), Articles 2(2), 2(3), 2(6).

Luật Campuchia,¹¹ cũng như các tiêu chuẩn thuộc luật Trung Quốc¹² và thực tiễn điển hình,¹³ đều bao gồm các trách nhiệm về việc chuẩn bị và công bố các đánh giá tác động, tiến hành điều trần công khai, bao gồm các cộng đồng bị ảnh hưởng và các bên liên quan trong quá trình đánh giá và tạo cơ hội cho cộng đồng nêu ý kiến và quan điểm. Thêm vào đó, Tuyên bố của Liên Hợp Quốc về Quyền của Người dân tộc thiểu số,¹⁴ mà Campuchia và Việt Nam tham gia nghiêm cấm việc di dời người dân tộc thiểu số khỏi đất đai của họ mà không có sự thông báo và đồng thuận trước và chỉ sau khi đạt được thỏa thuận và bồi thường thỏa đáng.¹⁵

Chúng tôi đánh giá cao việc các chính phủ và các doanh nghiệp quan tâm mong muốn giúp đỡ Campuchia tăng sản lượng điện nhằm đáp ứng nhu cầu phát triển của đất nước này. Tuy nhiên, việc không có sự tham gia của cộng đồng và xã hội dân sự và không cho họ được nêu lên những quan ngại của mình có thể khiến các công ty tham gia vào dự án trở thành đối tượng của các nỗ lực phản đối dự án. Những sự phản đối như vậy có thể đe dọa tính bền vững của dự án và hủy hoại hình ảnh của các doanh nghiệp, ảnh hưởng đến các cơ hội đầu tư trong tương lai.

Trách nhiệm Doanh nghiệp của EVN

Theo luật pháp quốc tế, EVN có trách nhiệm doanh nghiệp, bao gồm Quy tắc Hướng dẫn của Liên Hợp Quốc về Doanh nghiệp và Quyền con người (Quy tắc Hướng dẫn).¹⁶ Quy tắc Hướng dẫn đã được Ủy ban Quyền con người Liên Hợp Quốc thông qua, một cơ quan trong đó Việt Nam vừa được công nhận là thành viên. Quy tắc Hướng dẫn đề cập đến *Công ước quốc tế về các Quyền Dân sự và Chính trị*¹⁷ và *Quy ước quốc tế về các quyền về Kinh tế, Xã hội và Văn hóa*.¹⁸ Việt Nam và Campuchia là các bên của cả hai văn kiện này. Theo Nguyên tắc Hướng dẫn, các doanh nghiệp có trách nhiệm tôn trọng quyền con người, phòng tránh và giảm thiểu tất cả các tác động tiêu cực có liên quan đến hoạt động sản xuất kinh doanh,

¹¹Royal Government of Cambodia, *Environmental Protection and Natural Resource Management Law* (1996), Preah Reach Kram/NS-RKM-1296/36; *Ibid*, see Article 1.

¹²*Law on Environmental Impact Assessment* (promulgated by the Standing Committee of the National People's Congress., Oct. 28, 2002, effective Sept. 1, 2003) (P.R.C.) at Article 5; *Provisional Measures on Public Participation in Environmental Impact Assessment* (promulgated by SEPA, Feb. 14, 2006, effective Mar. 18, 2006).

¹³ See, for example, United Nations, *Rio Declaration on Environment and Development* 1992, UN Doc. A/CONF.151/26 (vol. I); 31 ILM 874 (1992), Principle 10; United Nations Economic Commission for Europe, *Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-Making and Access to Justice in Environmental Matters* 1998 (Aarhus Convention), United Nations, *Treaty Series*, vol. 2161, p. 447.

¹⁴United Nations *Declaration on the Rights of Indigenous Peoples*: A/RES/61/295, adopted by the General Assembly 2 October 2007.

¹⁵ *Ibid*, Article 10.

¹⁶ Office of the High Commissioner on Human Rights, *UN Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the Protect, Respect, Remedy Framework* (2011), available at: www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf.

¹⁷ UN General Assembly, *International Covenant on Civil and Political Rights*, 16 December 1966, United Nations, *Treaty Series*, vol. 999, p. 171.

¹⁸ UN General Assembly, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, 16 December 1966, United Nations, *Treaty Series*, vol. 993, p. 3.

bao gồm về an ninh lương thực, sự phồn vinh và sinh kế.¹⁹ Trách nhiệm này không thể bị chối bỏ bằng việc dựa vào các khoản bảo hiểm của chính phủ Campuchia;²⁰ các doanh nghiệp cần tiến hành các trách nhiệm về quyền con người độc lập trong mối tương quan với tất cả các tác động về quyền con người của dự án, bao gồm các tác động ở các nước láng giềng.

Các đối tác của EVN trong Dự án hạ Sesan 2, bao gồm Công ty thủy điện hạ Sesan 2 và Công ty năng lượng quốc tế Hydrolancang cũng có trách nhiệm theo *Hướng dẫn về Bảo vệ Môi trường trong Đầu tư và Hợp tác nước ngoài* (Hướng dẫn Môi trường) của chính phủ Trung Quốc.²¹ Hướng dẫn Môi trường có nêu quy trình lập kế hoạch và tham vấn cho các dự án đầu tư cần thúc đẩy việc phát triển hài hòa kinh tế, môi trường và cộng đồng địa phương và tôn trọng tín ngưỡng tôn giáo và tập quán văn hóa của người dân địa phương. Hướng dẫn yêu cầu các nhà phát triển dự án phải xem xét các tác động xã hội của dự án và có những nỗ lực nhằm bảo vệ di sản văn hóa và giảm thiểu tác động tiêu cực.²² Những mối đe dọa nghiêm trọng do Đập hạ Sesan 2 mang lại đối với sinh kế, tập quán và sự phồn thịnh của người dân và việc thiếu tham vấn với các cộng đồng bị ảnh hưởng cho thấy dự án không tuân thủ Hướng dẫn Môi trường và không thúc đẩy việc phát triển bền vững theo Hướng dẫn.²³

Kiến nghị đối với EVN và các doanh nghiệp liên quan

Đập hạ Sesan 2 sẽ gây ra các tác động nghiêm trọng về xã hội và môi trường và dường như xem nhẹ các nỗ lực đảm bảo tăng trưởng kinh tế, bảo vệ môi trường và phát triển bền vững. Việc tham gia vào dự án này có thể hủy hoại nghiêm trọng danh tiếng của các doanh nghiệp và đe dọa đến sinh kế và sự phồn thịnh hàng trăm ngàn người ở Campuchia và khu vực. Do đó chúng tôi kính đề nghị EVN và các doanh nghiệp liên quan trong dự án này:

- Dừng ngay lập tức việc xây dựng đập hạ Sesan 2 và tiến hành đánh giá tác động môi trường đầy đủ, bao gồm đánh giá các tác động liên quốc gia theo như các tiêu chuẩn quốc tế.
- Đảm bảo rằng dự án không thể tiếp tục nếu như không công bố thông tin đầy đủ về dự án, sự tham gia và đồng thuận của người dân bị ảnh hưởng trong quá trình ra quyết định theo tiêu chuẩn quốc gia và quốc tế.

¹⁹Principle 11, 13, 15.

²⁰Principle 14.

²¹*Guidelines for Environmental Protection in Foreign Investment and Cooperation*, issued by Ministry of Commerce of the People's Republic of China and Ministry of Environmental Protection of the People's Republic of China, Shang He Han [2013] No. 74, Date of Issuance: February 18, 2013.

²²Articles 3, 9.

²³Articles 4, 21.

- Tuân thủ các quy định theo luật và chính sách quốc gia và quốc tế, bao gồm *Hướng dẫn Bảo vệ môi trường trong Đầu tư và Hợp tác nước ngoài* và *Quy tắc Hướng dẫn của Liên Hợp quốc về Doanh nghiệp và Quyền con người*. Điều này bao gồm việc thực hiện kế hoạch quản lý rủi ro môi trường và xã hội trong hoạt động của doanh nghiệp và các trách nhiệm nhằm đảm bảo các tác động về quyền con người được nhận diện và giảm thiểu.

Nghiên cứu chỉ ra rằng có thể có các phương án năng lượng thay thế bền vững và ít gây tác động đến môi trường và xã hội hơn. Đầu tư vào những phương án này có thể làm lợi cho sự phát triển quốc gia và tăng trưởng kinh tế mà vẫn đảm bảo nhu cầu của người dân Campuchia.

Trân trọng,

3S Rivers Protection Network (3SPN)

Centre for Social Research and Development Vietnam (CSR/D)

Community Economic Development Cambodia (CED)

Community Resources Centre of Thailand (CRC)

EarthRights International (ERI)

Fisheries Action Coalition Team of Cambodia (FACT)

International Rivers

Laofang Buiditersakul, Lawyer (Thailand)

Mekong Watch

My Village Cambodia (MVi)

NGO Forum on Cambodia (NGOF)

Northeastern Rural Development, Cambodia (NRD)

Samreth Law Group, Cambodia

Towards Ecological Recovery and Regional Alliance (TERRA)

Vietnam Rivers Network